

TÜRK TANGOSUNUN KURUCUSU

NECİP CELÂL ANDEL

SANATI • HAYATI • YAŞADIĞI İSTANBUL

ERTUĞRUL SEVSAY

1. KİTAP

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	6
Önsöz	9
Aile	11
Mehmet Celâlettin Bey (1865 - 1927)	12
Emine Hanım (1873 - 1954)	17
Antel mi, Andel mi?	19
Sadrettin Celâl Antel (1890 - 1954)	20
Yusuf Kenan Antel (1892/3 - 1950)	27
İhsan Celâl Antel (1894 - 1965)	28
Belkıs Celâl Özdoğan (1912 - 2002)	33
Ailenin Mekânları	37
Sultanahmet / Yerebatan (Konak)	37
Suadiye (Köşk)	38
Suadiye Plajı	43
Suadiye'deki Köşkün Akıbeti	44
Tangolara İlham Veren Güzelliklere Birkaç Örnek	48
Suadiye'den Atatürk'le İlgili Birkaç Anı	49
İstinye (Yalılar)	50
Niko'nun Gazinosu Bosfor	57
Sultanahmet (Apartman)	58
Necip Celâl Andel (1908 - 1957)	64
Sanatçı Yönüyle Necip Celâl	64
Müziğe İlgisi, Çaldığı Müzik Aletleri	64
Tangoları	72
Mazi/72 Ayrılık/76 Suna/79 Özleyiş/82	
Kimse Sevgimi Bilmez/84 Yıllar/86 Günler/89	
Bir An İçin/91 Benim Şarkım/93	
Geçmiş Zaman Olur ki/95 Damla Damla/97	
Popüler Müzik Alanındaki Diğer Çalışmaları	99
Klasik Müzik ve Necip Celâl	100
Türk Müziği ve Necip Celâl	102
Müziği Sevdirmek	103

Diğer Yönleriyle Necip Celâl	105
Çocukluğu ve Gençliği	105
Aktörlük Yönü	107
Göz Problemleri ve Viyana'da Ameliyat	107
Özel Hayatı ve Sosyal Yönleri	115
Şıklık ve Zarafet	116
Günlük Yaşamı	118
Fotoğraf Merakı	118
Dans	120
Arkadaş ve Tanıdık Çevresi	120
Vefakâr Bir Arkadaş: Aydın Esen	125
Deniz Âşığı Bir Besteci	126
Boğaz Vapurları, Mehtapta Tango Geceleri	128
Son Yılları	130
Ölümü	131
Aynı Kaderi Paylaşan Diğer İki Besteci	132
Arşivden Çıkanlar	134
Tango Notaları	134
Tarihi Konser Programları	143
Bir Kaç Belge Daha	155
Ailenin İlk Nesil Üç Akademisyeni	157
Prof. Dr. Sadrettin Celâl Antel Albümü	157
Prof. Dr. Belkıs Celâl Özdoğan Albümü	161
Prof. Dr. İhsan Özdoğan	164
İhsan Özdoğan Albümü	165
Belkıs-İhsan Özdoğan Albümü	171
Necip Celâl Andel'in Tangolarının Söz Yazarları	174
Necdet Rüştü Efe (1900 - 1969)	175
Prof. Dr. Bülent Nuri Esen (1911 - 1975)	178
Doç. Dr. Bedri Noyan (1912 - 1997)	180

NECİP CELÂL ANDEL (1908 - 1957)

Bu kitabın asıl konusu olan Necip Celâl Andel'i iki ana bölümde anlatmak istiyoruz: Sanatçı yönüyle Necip Celâl; özgeçmişi, özel hayatı ve sosyal yönleriyle Necip Celâl.

SANATÇI YÖNÜYLE NECİP CELÂL

Müziğe İlgisi, Çaldığı Müzik Aletleri

Müziğe kabiliyetli, meraklı pek çok insan gibi Necip Celâl de çok küçük yaşlarda müziğe yönelmiş, okuma yazma öğrenmeden amatör, iyi bir kanuncu olan babasından kanun çalmayı öğrenmiştir. Evde yardımcı olarak çalışan kadınlardan genç bir kız ona bir mehter marşı olan “Ordumuz Etti Yemin”in melodisini piyanoda tek parmakla çalmasını öğretmiştir. Olayların sırasını tam olarak bilemiyoruz ama babasının önce piyano dersi aldırıp sonra vazgeçmesini; Heybeliada’da bir arkadaşının evinde bulunduğu ud ve ağabeyi (muhtemelen) İhsan Celâl Bey’in bir asker arkadaşında gördüğü mandolin gibi aletlerle tanışmasını; izlediği filmlerde duyduğu melodileri kulaktan piyanoda çalmasını ve bu melodileri içgüdüyle değişik şekillere sokmasını, kendi kendine armonize etmesini; yakın aile dostlarının kızı Fikret Hanım’dan dinlediği klasik piyano eserleri üzerine önünde yeni ufuklar açıldığını kız kardeşi Belkıs Hanım’dan bizat dinlemiştik. Petersburg askerî ataşesi Osman Senâî Bey’in kızı Fikret Hanım’ın günün birinde Necip Celâl’e piyanoda Liszt’in ikinci Macar Rapsodisi’ni, bir Chopin etüdünü ve bir Beethoven sonatını çalması üzerine Necip Celâl bu aleti çalmayı öğrenmek ister. Fikret Hanım, Necip

Celâl’in çocukluk arkadaşı ve ileride bazı tangolarına Fransızca söz yazacak kadim dostu Fazıl Senâî Sarper’in de kız kardeşidir.

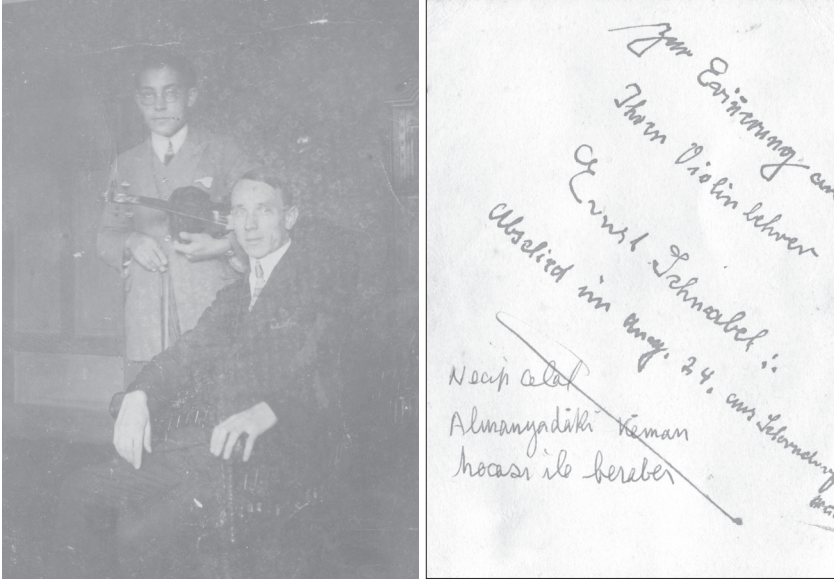
Hem Necip Celâl’e hem de kız kardeşi Belkıs Hanım’a piyano dersi vermek için eve hoca geldiğini, Necip Celâl’in bu dersleri çok ciddiye aldığını ve düzenli çalıştığını yukarıda yeğeni Mehmet Özdoğan Bey’den öğrenmiştik.

Necip Celâl’in kemana ve klasik müziğe ilgisi küçük yaşlarda başladıysa da bu alanda gelişmesi Almanya’ya gittikten sonra olmuştur. Almanya’da ne süre kaldığı tam olarak bilinmediği gibi oraya gidiş nedeni de tam belli değildir. Değişik kaynaklara göre gözlerini tedavi ettirmek için gittiği söylenmektedir. Zira o sıralarda ağabeyi İhsan Celâl Bey Almanya’da staj yapmaktaydı.

Ağabeyi İhsan Celâl Bey’le Almanya seyahatine çıkmadan önce, Saraçhanebaşı’ndaki konağın arka bahçesinde.

1924 sonbaharında kaldığı Almanya’da keman öğrencisi olduğu Ernst Schnabel, Necip Celâl’in kabiliyetine hayran olmuş ve bu hayranlığını (o zaman da görme bozukluklarından muzdarip bu talebesi için) “Eğer tıbben mümkün olsa gözlerimden birini Necip’e verirdim” diyerek belirtmiştir.

Keman hocası Ernst Schnabel’le Ağustos 1924 tarihli veda fotoğrafı.

Necip Celâl Almanya’da müzik dışında başka bir konuyla ilgilenmemiştir. Keman çalışmalarının yanında eskiden beri aşına olduğu mandolini ilerletmiş, Stuttgart Fidelio mandolin kulübünde 1. mandolinci olmuştur.

Necip Celâl, ağabeyi İhsan Celâl Bey ve eşi Leyla Hanım’la 1924’te İstanbul’a döner.

Muhtelif kaynaklarda Necip Celâl’in, bir akrabası aracılığıyla temasa geçtiği Alman kemancı Gustav Habermann’dan da Almanya’da bir süre keman dersi aldığı belirtilmekteyse de bu konuda aile arşivinde hiçbir bulguya rastlanılmamıştır.

İstanbul’a döndüğünde babası Mehmet Celâlettin Bey müzik konusunun gittikçe ciddileştiğini görüp onu bu konudan uzaklaştırmaya gayret etmiş, kendisi gibi hukukçu olmasını istemiştir. Ancak Necip Celâl’in gönlünde yatan müziktir. İstanbul’a dönünce yaşça aralarında pek fark olmayan, İstanbul Kız Lisesi öğretmenlerinden, Almanya eğitilmiş kemancı Tahir Sevenay’dan uzunca bir süre ders almıştır. Bu şekilde hayat boyu hayranlık beslediği Bach, Mozart ve Beethoven gibi bestecileri tanımıştır.

Kim olduğunu bilemediğimiz ilk müzik hocalarından birinin Necip Celâl’in yazdıklarını beğenmediğini, bestecilik konusuyla uğraşmamasını tavsiye ettiği söylenirse de Necip Celâl’in bu önerilere kulak asmadığı ortadadır. Zamanın ünlü müzisyeni ve İstiklal Marşı’nın armonizasyonunu yapan Edgar Manas’tan (1875-1964) armoni ve bestecilik dersleri almıştır.

Babasının 1928’teki ölümü Necip Celâl’in hayatında bir dönüm noktasıdır. Müziğe ara vermiş, çok hareketli sosyal hayattan da kendini bir süre için dahi olsa geri çekmiştir.

O zamanlar İstanbul’un ileri gelen ailelerinin konaklarında, yabancı devletlerin kültür ofislerinde, şimdi hemen hepsi ortadan kalkmış irili ufaklı konser salonlarında verilen konserlere büyük bir ilgi gösteren Necip Celâl, özellikle ev konserlerinden hoşlanırmış. İstinye’deki yalılarının hemen komşusu olan Recaizade Ekrem yalısı bu konserlerin sıkça verildiği bir mekânmış. Necip Celâl’in hemen her konserine gittiği bu yalıda misafir yabancı sanatçıların yanı sıra 1924’te 19 yaşında Paris’ten

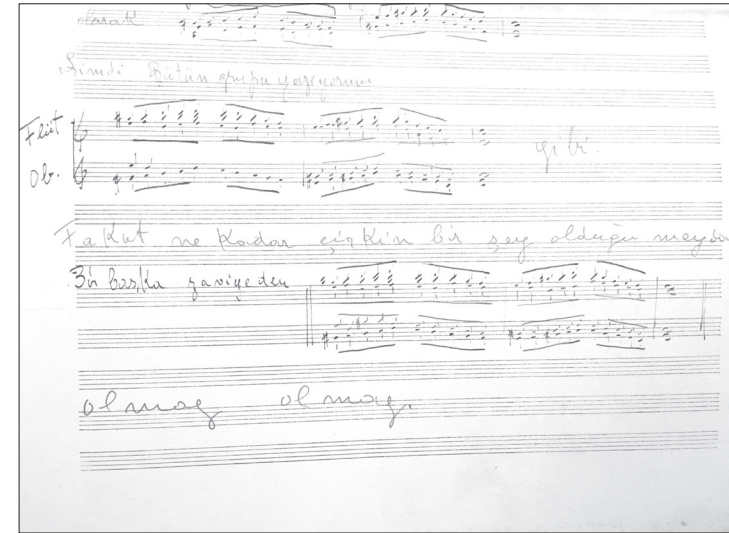
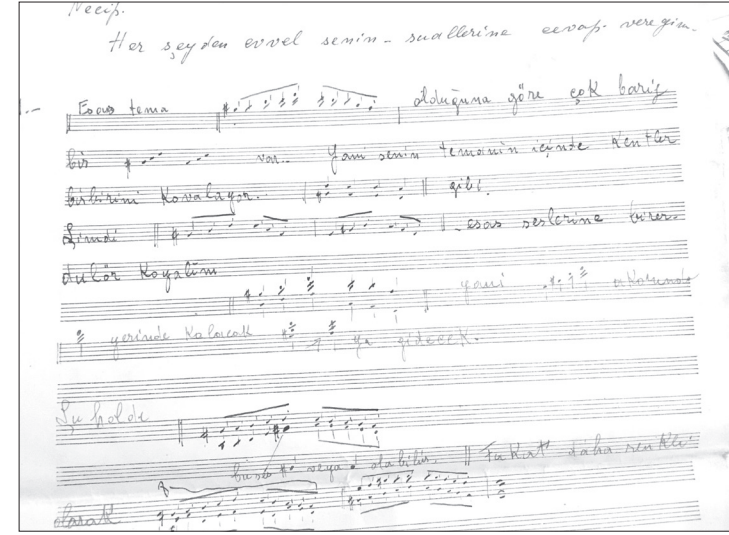
dönen Cemal Reşit Rey ve çevresinde topladığı son derece kaliteli müzisyenler de sıkça ev konserleri vermiş.

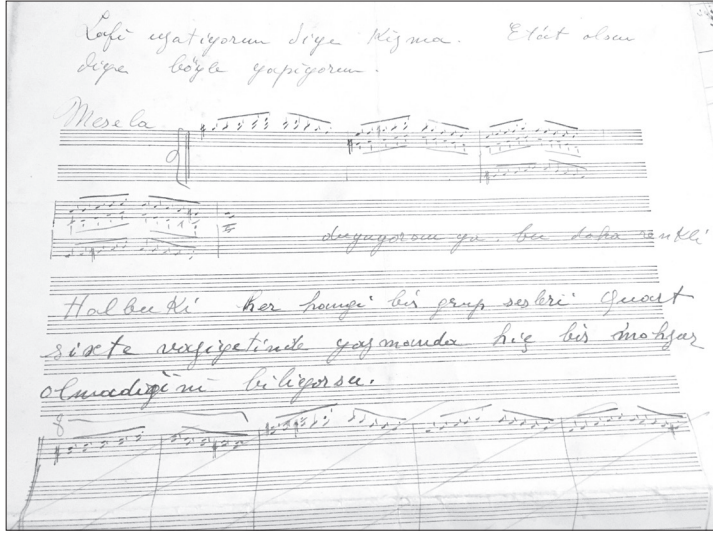
Günümüzde yerinde, zevkten uzak, sözde benzer dış görünüşlü taklit bir AVM yükselen Beyoğlu'nun tarihî sineması Saray, o zamanlar konser salonu olarak da kullanılıyordu. Oranın müdavimlerinden olan Necip Celâl, o salonda Cemal Reşit idaresindeki İstanbul Şehir Orkestrası eşliğinde ya da solo konserler veren Menuhin, Kempff, Thibaud, Cortot, Oistrakh, Píhoda, Giesecking, Fournier, Cassadó gibi dünyanın en büyük sanatçılarını dinleme ve onlarla tanışma imkânı bulmuştur.

Almanların o zamanki kültür ve buluşma merkezi olan Teutonia kulübünde Wilhelm Kempff'in verdiği bir resital sonrasında piyanoda belirli bir notanın akordunun bozuk olduğunu söylemesi üzerine Kempff şaşkınlığını ve hayretini gizleyememiş, "Nasıl duydunuz, bu o kadar hafif bir akortsuzluktuk ki, kimse farketmez diye üzerinde durmamıştım" demiştir.

Eminiz ki Necip Celâl'in tangolarındaki üstün kalitenin en önemli nedenlerinden biri klasik müzik alanındaki tecrübeleridir.

Necip Celâl'in elde ettiği klasik müzik notalarını gözlerinin müsaade ettiği oranda incelediği, bilgisini artırdığı ve tecrübesini geliştirdiği bilinmektedir. Müziğin her türüsüne gösterdiği ilgiyi klasik müziğe de göstermiş, hatta ömrünün son yıllarında bu konuya daha da eğilmiş; tango ve benzeri müzik türlerinin yanında keman, viyolonsel konçertoları, "Rüzgâr" adlı keman sonatı, keman etüdları, lied'ler bestelemiştir. Orkestrasyon konusuna çok ilgi duyduğu için senfonik eserler bestelemek düşüncesindeymiş. Özellikle Türk motifleri kullanılan senfonik besteler yapmaya hazırlanıyormuş. Arşivinden çıkan ve kimin yazdığı imzasından okunamayan belgelerde orkestrasyon konusunda tavsiyeler aldığı görülmektedir.

Necip Celâl'e mektupla orkestrasyon konusunda tavsiyeler veren bir kişiden gelen talimatlardan üç sayfa (bir önceki sayfadakilerle birlikte). Son sayfadaki imza okunmuyor. Ancak sona eklenen pek içten sevgi ve selam mesajından anlaşıldığı kadar bu kişinin Necip Celâl'den daha yaşlı ama kendisiyle iyi bir ahbablığı olduğu belli oluyor.

Son eseri olarak yazmaya başladığı ve notaları bu kitabın yazıldığı dönemlerde, ölümünden yaklaşık 60 yıl sonra, evindeki bir sandıktan gün ışığına çıkan obua konçertosuna Haseki Hastanesi'ndeki son günlerini geçirdiği odasında bile devam etmiş, ancak ömrü yetmediği için bu çalışması yarım kalmıştır.

(Muhtemelen radyoda çalan) Mozart'ın bir keman konçertosunun keman partisini incelerken.

Yine bir keman partisyonuna bakarken.

Sultanahmet'teki evinde arkadaşlarıyla kurduğu yaylı sazlar dörtlüsünde birinci kemancı. Yaptığımız geniş çaplı araştırmaya rağmen öteki müzisyenlerin kim oldukları konusunda bir bilgiye ulaşamadık.

Necip Celâl, Sultanahmet'teki apartmanda masa başında çalışırken. Ancak o sıralar görüşünü kaybetmiş olduğundan bu fotoğrafı çektiirmek için poz verdiği düşünülebilir.

Necip Celâl'in müzisyen dostlarından edindiğimiz bilgiler doğrultusunda, romantik keman müziğinin önemli isimlerinden olan Fritz Kreisler'in keman virtüözu ve besteci olarak Necip Celâl'i çok etkilediğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Necip Celâl'in arşivinden çıkan Fritz Kreisler'in bir fotoğrafı.

Necip Celâl Antel çok sayıda müzik aletini iyi bir şekilde çalardı. Bu aletlerin içinde keman ve piyano önde gelirdi. Ayrıca gitar, akordeon ve mandolin de çalardı.

Sultanahmet'te piyanosunun başında.

TANGOLARI

MAZİ

Tango

Op. 2

Müzik: Necip Celâl Andel

Söz: Necdet Rüştü Efe

Fransızca söz: Fazıl Senâî Sarper (*Passé*)

İthaf: Charlie Gaudriot

Opus 1 olarak kayda geçen ve çok tutulan “Sarı Yapıncak” adlı *foxtrot*’tan sonra Opus 2 “Mazi” bütün ülkede gerçek anlamda çok sevildi ve ilk Türk tangosu olarak tarihe geçti. Türk tango tarihi bu tangoyla başlar. Basılan 5000 kopyası hızla tükenen bu tangoya bu başarısının üzerine Fazıl Senâî Fransızca sözler yazdı. Cumhuriyet’ten önce *tango turque* ya da *tango arabesque* adlarıyla bestelenen bir takım tango benzeri çalışmalar olduğu bilinmektedir. Bu konuda elde çok az sayıda bazı kayıtlar, müsvedde olarak bulunan bir takım notalar olsa da bu eserler bir bütünlük arz etmezler. “Mazi” ve ondan sonra gelen Necip Celâl’in ya da Fehmi Ege’nin tangoları gibi halka mal olmaları söz konusu değildir.

“Mazi” tangosunun sözleri

*Ben de gönül çektim eskiden,
Yandı hayatım bu sevgiden.
Anladım ki bir aşka bedel
Gençliğimmiş elimden giden.*

*Önünde ben geldim de dize,
Yâr olmadı bu kimsesize.
En nihayet düşüp can verdim
Gözündeki yeşil denize.*

***

Nakarat / Refrain

*Sarmadımsa da belden,
Geçmedim bu emelden.
Bir hâzin maceradır,*
Onu aldılar elden.*

*Başkasına yâr oldu,
Eller bahtiyar oldu.
Gönliüm hep baştan başa,
Viran bir diyar oldu.*

***

*Mazi kalbimde bir yaradır,
Bahtım saçlarımdan karadır.
Beni zaman zaman ağlatan
İşte bu hâzin maceradır.*

*Ne göğsünde uyuttu beni,
Ne buseyle avuttu beni.
Geçti ardından uzun yıllar,
O kadın da unuttu beni.*

***

Nakarat / Refrain

* Bazı kaynaklara göre “Bir hâzin hatıradır,”

"Mâzi" tangonun alto ses için, mi minör tonda yazılmış şan-piyano partisi.

"Mâzi"nin orijinal notasının kapağı.

Son derece popüler olan bu tango ilk defa Seyyan Hanım tarafından plağa okunmuştur. Sahibinin Sesi, Odeon, Columbia, Polydor plakları bu tangoyu ilk kaydedenler arasındadır.*

Türk tangolarının sözleri içinde en unutulmayan, romanlara, film-lere girmiş, hatta günlük konuşmada bir ifade hâline gelmiş aşağıdaki sözler bu tangodan alınmadır.

Mâzi kalbimde bir yaradır...

* Daha sonraları pek çok şarkıcı ve orkestra tarafından icra edilen bu tangonun yorum kalitesi, tango hakkında en ufak bir bilgisi olmayan kişilerin elinde gittikçe düşmüştür. Günümüzdeki internet sayfalarında sıkça rast geldiği gibi bu tarihî eser ve benzerleri, tangoyla alakası olmayan müzik aletleriyle, hatta Türk müziği sazlarıyla çalınmakta; arabesk tarzı, doğu ile batı şan teknikleri arasında gidip gelen, belirli bir yere oturamamış, ses kaydirmalarıyla karakterize olan pek tuhaf bir şarkı söyleme şekliyle dinleyiciye sunulmaktadır.

Müzik / Music: Necip Celal Andel
Söz / Lyrics: Necdet Rüştü Efe
Düzenleme / Arr.: Ertuğrul Sevsay

A tempo ♩ = 108

VI. I (A/B) *f* *mp* *f* *mp* *p* *mf* *f* *mf* *mp* *f*

VI. II *f* *mp* *f* *mp* *p* *mf* *f* *mf* *mp* *f*

VI. III *f* *mp* *f* *mp* *p* *mf* *f* *mf* *mp* *f*

Vc. *f* *mp* *f* *mp* *p* *mf* *f* *mf* *mp* *f*

Band. I (A/B) *più f* *f* *mp* *mf* *Em* *p* *mf* *p*

Band. II *più f* *f* *mp* *mf* *Em* *p* *mf* *p*

Band. III *più f* *f* *mp* *mf* *Em* *p* *mf* *p*

Voc. -

A tempo ♩ = 108

Pno. *più f* *f* *mf* *mp* *mf* *p* *mf* *p*

D. B. *più f* *mf* *sim.* *mp* *mf* *p* *mf* *p*